

ТЕМА № 3. МІЖНАРОДНИЙ РУХ «СПОРТ ДЛЯ ВСІХ» ТА ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

План:

1. Міжнародний рух «Спорт для всіх».
2. Діяльність міжнародних організацій на підтримку спорту для всіх (масового спорту).
3. Спорт для всіх у країнах з високим рівнем залучення населення до рухової активності.
4. Моделі менеджменту зарубіжних фізкультурно-оздоровчих клубів.

1. Міжнародний рух «Спорт для всіх»

☞ У травні 1949 року міністерства іноземних справ 10 європейських країн-учасниць НАТО заснували нову економічну спілку – Раду Європи. У січні 1962 року в ній було утворено спеціальну структуру з питань культурного співробітництва, а в 1966 році – прийнято довгострокову програму розвитку спорту, фізичного виховання і рекреації на природі, гаслом якої стала фраза «Спорт для всіх». Мета руху – залучення якомога більшої кількості громадян різних країн до систематичних занять фізичними вправами для оздоровлення та активного відпочинку.

☞ У 1970 році на міжнародному симпозиумі у Страсбурзі було розроблено та прийнято як основний документ європейської співпраці так звану «Рекомендацію № 588». У ній систематизовано весь накопичений досвід з організації фізкультурно-оздоровчого руху й визначено шляхи його подальшого розвитку.

Рада Європи є органом, який здійснює загальну координацію, формування спільної програми, планування. Вона виконує три основні функції: створює умови для обміну інформацією з питань розвитку руху «Спорт для всіх» між країнами-учасницями; надає консультативну допомогу; ініціює здійснення спільних європейських акцій у різних аспектах руху «Спорт для всіх».

Особлива увага Ради привернена до обміну інформацією, експериментальними даними й досвідом, визначення спортивної політики, практичної реалізації програми «Спорт для всіх».

Новий етап у розвитку руху був закріплений Європейською хартією «Спорт для всіх» (1975 р.), у якій визначено цілі та засоби організації руху, напрями діяльності урядових і неурядових організацій.

☞ Згідно з Європейською хартією оздоровчі програми, які поширюються в країнах-членах міжнародного руху, повинні враховувати їх особливості: політико-адміністративні, культурні, соціальні, економічні та ін. Саме тому кожна країна має свої програми. Вони можуть бути подібними або суттєво відрізнятися одна від одної.

Водночас вимоги до формування програм є уніфікованими: різноманітність, варіативність, можливість вибору оздоровчих занять; поступові, індивідуальні навантаження з урахуванням можливостей тих, хто займається; підтримка й заохочення з боку державних і самодіяльних структур для підвищення мотивації до занять; просвітницька основа формування правильного розуміння принципів збереження здоров'я; оцінка, перевірка фізичного стану, рівня фізичної підготовленості та реакції на фізичне навантаження; наявність кваліфікованих, спеціально підготовлених фахівців.

Нині міжнародний рух «Спорт для всіх» охоплює понад 80 країн світу. Останніми роками в Україні активно порушується питання про створення національної федерації з такою назвою.

2. Діяльність міжнародних організацій на підтримку спорту для всіх (масового спорту)

✦ Розвитку спорту для всіх на міжнародному рівні сприяють міжнародні організації – ООН, ЮНЕСКО, Всесвітня організація охорони здоров'я, Рада Європи, Європейський Союз і громадські організації – Міжнародний олімпійський комітет (МОК) і Міжнародна асоціація спорту для всіх.

📖 Вони відіграють провідну роль в питаннях визначення пріоритетних напрямків політики розвитку спорту для всіх, а також здійснюють постійний моніторинг (система збору / реєстрації, зберігання та аналізу інформації для формування висновків про стан даного об'єкта в цілому), надають рекомендації урядам і громадським організаціям щодо забезпечення доступності занять спортом для різних груп населення з метою використання його можливостей для вирішення таких нагальних проблем, як: 1) поліпшення якості життя людей; 2) забезпечення гармонійного розвитку особистості; 3) прискорення соціальної інтеграції та підвищення соціальної згуртованості, особливо серед молоді; 4) виховання взаємоповаги, солідарності, толерантності в суспільних відносинах; 5) зміцнення миру, розвиток і демократизація суспільства; 6) підвищення ефективності впровадження здорового способу життя, профілактика захворювань, зміцнення індивідуального та суспільного здоров'я.

✦ **ООН** – універсальна міжнародна організація, яка була створена на основі Статуту Організації Об'єднаних Націй, підписаного в 1945 р. у США. Діяльність ООН спрямована на забезпечення міжнародної безпеки, організацію співпраці та сприяння розвитку відносин між державами. Членами ООН є 194 держави. Україна є її членом з 1945 року. У січні 2003 р. у Парижі відбувся міжнародний круглий стіл за участю міністрів, відповідальних за спорт. Під час заходу було висловлено намір забезпечити повне визнання і підвищення ролі спорту і фізичного виховання та прийнято резолюцію «Спорт як засіб сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру».

У цьому документі урядам країн було запропоновано використовувати спорт для всіх як засіб досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей

розвитку, зокрема тих, які були передбачені Декларацією тисячоліття ООН (2002 р.).

2005 рік було проголошено Міжнародним роком спорту і фізичного виховання. Одним із завдань стало розширення загальноприйнятого розуміння «спорту» – не тільки як «елітного спорту», а і як «спорту для всіх». Особливе значення це мало для країн, які розвивалися, оскільки основну увагу вони приділяли елітним видам спорту та пропаганді досягнутих результатів на міжнародних спортивних змаганнях.

↪ **ЮНЕСКО** – спеціалізована установа ООН, створена в 1946 р. з метою ініціювання та координації міжнародного співробітництва у сфері освіти, науки та культури. Україна є її членом з 1954 року. Членами ЮНЕСКО є 191 країна.

Під егідою ЮНЕСКО проводяться міжнародні конференції. Метою цих заходів є сприяння процесу підготовки на міжнародному рівні стратегії розвитку фізичного виховання і спорту. З метою поширення у світі ідей ЮНЕСКО й популяризації фізичного виховання і спорту спортсменам світового рівня присуджується звання «Чемпіон ЮНЕСКО зі спорту». Серед видатних спортсменів, удостоєних цього почесного звання, 3 українці – Сергій Бубка, Віталій Кличко і Володимир Кличко.

↪ **Міжнародна асоціація спорту для всіх (МАСВ) (TAFISA)** – міжнародна спортивна федерація, діяльність якої спрямована на заохочення фізичної активності заради здоров'я, соціальної взаємодії, інтеграції і спілкування людей у всьому світі. TAFISA є провідною організацією у світовому русі масового спорту, що нараховує понад 200 членів і 130 країн-учасниць. Членами організації є як урядові, так і громадські організації, включаючи національні спортивні федерації, національні олімпійські комітети, міністерства культури, здоров'я, спорту, міжнародні, регіональні та національні організації спорту для всіх, освітні інституції та індивідуальні члени. TAFISA отримала офіційне визнання і активно співпрацює з МОК, ООН, ЮНЕСКО та Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ). Асоціація створена в 1991 році; її штаб-квартира знаходиться у Франкфурті-на-Майні (Німеччина).

Одна з її програм передбачає збір і систематизацію характерних для певних народів видів спортивної діяльності. На сьогодні узагальнено інформацію про близько 500 традиційних ігор, танців і фізичних вправ. У 1992 р. у Бонні було проведено I Міжнародний фестиваль із «традиційного спорту». TAFISA щорічно організовує Всесвітній день ходьби. Традиційно цей захід проводиться в парках та інших місцях масового відпочинку, в ньому беруть участь всі бажаючі без будь-яких обмежень, дистанція не повинна перевищувати 12 км.

В основних документах:

↪ *ООН* (резолуція Генеральної Асамблеї «Спорт як засіб сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру»), *ЮНЕСКО* (Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту), *Всесвітньої організації охорони здоров'я* (Глобальна стратегія з харчування, рухової активності і здоров'я), *Ради*

Європи (Європейська спортивна хартія), *Європейського Союзу* (Біла книга про спорт) наголошено на важливості спорту для всіх у вирішенні нагальних соціально-економічних питань та сприянні здоров'ю, вихованню, освіті, розвитку особистості та зміцненню миру.

📖 *Міжнародний олімпійський комітет* велику увагу приділяє координації зусиль спортивних організацій у використанні можливостей спорту для всіх при лікуванні та профілактиці різних захворювань шляхом використання доступних форм рухової активності.

В аналітичних матеріалах *Всесвітньої організації охорони здоров'я* відзначається, що в Європі спосіб життя кожної п'ятої людини характеризується незначним рівнем або відсутністю рухової активності. Ця проблема найбільш актуальна для країн східної частини континенту і перш за все для України.

Для України актуальним є отримання принципово нових знань про особливості залучення населення до рухової активності, що відповідають конкретному середовищу та специфіці нашої країни (високі темпи скорочення тривалості життя людей, низький рівень рухової активності населення, відсутність чіткого розуміння важливості здорового способу життя, недостатній рівень організації фізичного виховання в навчальних закладах, низький рівень матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту тощо).

Технології підтримки спорту для всіх з боку вказаних провідних організацій базуються на врахуванні інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей громадян, а також культурних традицій, соціально-економічних, кліматичних та географічних умов країн. Основу організаційних форм становить одночасне (в конкретно визначений день) проведення масових спортивних заходів у значній кількості населених пунктів із залученням широких верств населення при активній підтримці засобів масової інформації.

3. Спорт для всіх у країнах з високим рівнем залучення населення до рухової активності

📖 Для усвідомлення особливостей розвитку спорту для всіх у світовому контексті доцільним є звернення до досвіду його організації та функціонування у США, Фінляндії, Німеччини, Франції, Японії та Канаді – країнах з високим рівнем залучення населення до рухової активності. У цих країнах розробляються, приймаються й реалізуються загальнонаціональні програми сприяння розвитку спорту для всіх. Головним завданням держави й місцевого самоврядування в системі спорту для всіх є створення сприятливих умов для його розвитку (нормативно-правова база, підготовка кадрів, наукова діяльність, будівництво й утримання спортивних споруд тощо), а безпосередня організація занять привабливими видами рухової активності є завданням спортивних організацій різних форм власності.

Основну відповідальність за розвиток спорту для всіх беруть на себе органи місцевого самоврядування. Високий рівень залучення населення до рухової активності оздоровчої спрямованості обумовлений належним рівнем

забезпечення їх спортивними майданчиками, басейнами та залами різного профілю, а також кваліфікованими кадрами і волонтерами. Через засоби масової інформації здійснюється вплив на суспільну свідомість про доцільність і необхідність занять спортом для всіх. У Канаді та Фінляндії для громадян і їх дітей встановлено податкові заохочення рухової активності.

Досвід організації оздоровчої діяльності в зарубіжних країнах.

📖 У США Президентська рада з фізичної підготовки і спорту сприяє популяризації в країні руху «Спорт для всіх». Протягом останніх 25 років країною прокотився «оздоровчий бум», що зумовило активізацію оздоровчого бізнесу. Президентська рада є координаційним центром, який спрямовує діяльність навчальних закладів, клубів, центрів активного відпочинку, підприємств, популяризує спортивно-оздоровчу роботу серед населення.

Окрім Президентської ради, за спортивно-оздоровчу роботу відповідають: державні департаменти освіти, державна агенція активного відпочинку при департаменті внутрішніх справ, державна агенція охорони здоров'я та ін. Також функціонують понад 30 напівдержавних організацій, які здійснюють керівництво спортивно-оздоровчою діяльністю: асоціації, союзи, об'єднання.

У США надзвичайно поширені комерційні оздоровчі програми, які впроваджують понад 13 тис. приватних спортивних клубів і товариств. Вони утримуються за рахунок членських внесків (від 30 доларів і вище).

У США виходять друком щороку близько 1200 книг з фізичного оздоровлення і понад 300 спортивних журналів. Трансляція спортивних телевізійних програм американським телебаченням становить 16 тис. годин на рік.

👉 Французька асоціація «Спорт для всіх» здійснює публікацію кварталного спеціалізованого журналу тиражем 25 тис. екземплярів; організовує численні виставки, відеопокази, опікується розробкою та поширенням оздоровчих програм для клубів, організовує проведення ігор і фестивалів, тижнів спорту, наукових досліджень. Тривалий час популярною в країні була оздоровча компанія під назвою «Три вісімки».

👉 У Німеччині в рамках руху «Спорт для всіх» запроваджено проект «Тгітт» (термін морський, означає стійкість судна, здатність триматися на плаву й ефективно рухатися). «Тгітт» включає конкретні спортивні програми, які змінюються кожні 4 роки. Змагальними формами є: біг, туризм, плавання, їзда на велосипеді, кеглі, футбол, стрільба та ін. Метою змагань є залучення якомога більшої кількості учасників. У них не буває переможців і переможених – усі отримують однакові медалі. Для занять створюються «Тгітт-парки» в лісових і паркових зонах, стежки здоров'я, обладнані спеціальними пристроями, майданчиками, приміщеннями для відпочинку.

👉 У Бельгії популяризуються сімейні форми фізкультурних занять. Проводяться кампанії для сімей: «сімейний кілометр» (загальносімейна щоденна дистанція бігу, ходьби); комплекси вправ «Фіт-о-метр» (18 вправ чотирьох ступенів складності); спортивний комплекс (плавання + ходьба +

їзда на велосипеді) та ін. У країні активно проводяться пропагандистські заходи: конкурс на кращий шкільний твір на спортивну тематику; призи за кращу радіо- і телепередачу; призи організаціям та окремим особам за видатні досягнення у «Спорті для всіх»; розробка типових програм діяльності для муніципалітетів; організація «летючих бригад», які вирушають за викликом у ті місця, де необхідно провести фізкультурно-оздоровчі заходи.

☞ Цікавий досвід організації оздоровчої діяльності в рамках руху «Спорт для всіх» у *Великій Британії*. Завдання – залучення до занять 50 млн. британців додатково – вирішувалося у два етапи: на першому було організовано роботу цілодобової інформаційної служби, за телефоном усі бажаючі могли отримати інформацію про адреси клубів, де проводяться різноманітні заняття; на другому етапі до занять активно залучалися жінки.

☞ У *Голландії* реалізовувалася програма «Спортреал» – спортивний активний відпочинок для всіх. Було утворено оргкомітет, 600 регіональних і місцевих комітетів, випущено набори ігрового інвентарю за доступними цінами. У деяких містах набули поширення «Паспорти загартування». Всі бажаючі мали змогу придбати абонементи на безкоштовне або зі знижкою відвідування спортивних центрів.

☞ У *Фінляндії* на законодавчому рівні було прийнято норму, згідно з якою навколо кожного житлового комплексу обов'язково мала бути бігова доріжка не менше 800 м завдовжки.

☞ У *Норвегії* набув поширення вже згадуваний вище рух «Тгітт». Згідно зі статистикою він охопив 2/3 населення. Основою руху став популярний у країні лижний спорт. Окрім того, у країні успішно діє «Товариство сприяння лижному спорту». Воно організує лижні прогулянки в лісі для людей різних вікових груп, у тому числі – похилого віку. Влітку проводяться курси засвоєння техніки пересування на лижах.

☞ У *Канаді* реалізуються програми «Тренуйтеся з нами» та «Десять». Назва «Десять» не випадкова. Дослідники зробили висновок про користь вправ на десяти сходинках або на схилі відповідної крутизни. В установах проводяться фізкультурні паузи відповідного програмі змісту, а по п'ятницях – змагання на швидкість подолання сходинок або схилу (враховується тільки час просування вгору).

Проводяться також «Тижні здоров'я». Програма змагань з бігу розрахована на тиждень. Змагання організовуються таким чином: 1-й день – початківці (незалежно від віку); 2-й день – молодь (віком 16-20 років); 3-й день – жінки всіх вікових груп; 4-й день – працівники та службовці всіх вікових груп; 5-й день – досвідчені бігуни з багаторічним стажем (віком від 35 років і старші); 6-й день – інваліди; 7-й день – спортивні родини.

4. Моделі менеджменту зарубіжних фізкультурно-оздоровчих клубів

📖 Досвід Німеччини, Італії, США, Канади, Скандинавських та інших розвинених у спортивному відношенні країн світу свідчить, що спортивні

клуби є основною організаційною формою менеджменту. У зарубіжних країнах функціонують численні клуби оздоровчої спрямованості.

За кордоном не вживається термін «масовий спорт». Зазвичай для позначення такого виду спортивної діяльності використовують термін «спорт для всіх» або «рекреаційний спорт».

Спортивно-оздоровчу діяльність у зарубіжних країнах здійснюють різні фахівці та різноманітні організації, їх об'єднує одна спільна основа – організаційною ланкою менеджменту всіх видів діяльності є клуб: оздоровчий або спортивно-оздоровчий.

Залежно від контингенту членів розрізняють такі типи оздоровчих клубів і клубів з видів спорту; дитячі; студентські; на підприємствах та фірмах; за місцем проживання; у парках.

Залежно від обраного виду спорту або тренувальних програм, яким віддається перевага, виокремлюють клуби аеробіки, бігу, бодібілдингу, тенісу, плавання, гольфу та ін. Останніми роками в зарубіжних країнах усе більшої популярності набувають багатоцільові клуби.

З економічної точки зору зарубіжні фахівці розрізняють муніципальні та приватні спортивні клуби.

Муніципальні спортивні клуби фінансуються з національного, провінційних або муніципальних бюджетів. Приватні клуби фінансуються за рахунок приватного капіталу, а зміст їх діяльності визначає власник клубу.

Муніципальні та приватні клуби різняться між собою за багатьма параметрами, цільовою спрямованістю, економічними механізмами, ефективністю роботи (табл.1).

Розрізняють також комерційні та некомерційні спортивні клуби. Критерієм класифікації клубів є можливість отримання прибутку. Муніципальні спортивні клуби, як правило, некомерційні (нон-профіт) організації. Приватні клуби – типові комерційні організації.

Зарубіжні спортивно-оздоровчі клуби надають як основні, так і різноманітні види додаткових послуг. Наприклад, клуби США надають такі додаткові послуги: роздягальні з камерами зберігання; тестування рівня фізичної підготовки; сауни, бані; фізіотерапія; пральні; комп'ютерна розробка програм фізпідготовки; магазини спортивних товарів.

Особливу популярністю користуються клуби, у яких працюють персональні інструктори: із жінками, які мають зайву вагу; з літніми людьми, які не мають досвіду занять фізичними вправами; з тими, хто прагне серйозно займатися шейпінгом і бодібілдингом. Вартість послуг персонального інструктора становить до 25 доларів за годину.

Таблиця 1

Основні відмінності між муніципальними та приватними клубами
спортивно-оздоровчої спрямованості

Муніципальні	Приватні
Утримуються на кошти платників податків	Утримуються на внески клієнтів
Обслуговують різноманітний контингент відвідувачів	Обслуговують цільовий контингент
Ціни низькі	Ціни високі
Якість послуг нижча	Якість послуг вища
Належать держустановам, школам, лікарням та ін.	Належать приватним власникам
Некомерційні	Орієнтовані на одержання прибутку (як правило, 10-20%)
Будівництво фінансується за рахунок податків населення	Будівництво фінансується власником або за рахунок кредитних коштів
На маркетинг витрачається не більше 3 % бюджету	На маркетинг витрачається від 10 % бюджету
Не хвилюються за завтрашній день, оскільки утримуються за рахунок держави	Доводиться постійно дбати про прибуток, бо інакше власник збанкрутує

☞ *Американська модель*

У Лас-Вегасі розташований один з найкращих американських спортивно-оздоровчих клубів «Грін Валлей Атлетик Клуб». У 1989 р. фірма «Американ Невада Корпорейшн» пішла на ризик і створила у приміській зоні Лас-Вегаса спортивно-оздоровчий клуб (12000 м²). Клуб налічує 8 тис. членів. Філософія клубу: «Ми хочемо створити у нашому клубі атмосферу, в якій кожен за будь-якої ситуації почував би себе комфортно».

☞ *Скандинавська модель*

У Швеції налічується 45 тис. спортивних клубів, у яких займається кожний четвертий мешканець країни. Клуби створюються навіть у невеликих населених пунктах і тільки на добровільних засадах. У шведському клубі вся робота будується на громадських засадах. Людей мотивують спільні інтереси, бажання отримати нові враження та емоції. Самовдосконалення є метою перебування в клубі, воно стимулює членів клубу робити свій посильний внесок у його розвиток.

☞ *Німецька модель*

Спортивно-оздоровчими клубами в Німеччині вважаються клуби невисокого рангу із середніми прибутками, тобто клуби для занять широких верств населення. Разом з тим, це може бути добре обладнане приміщення сільського клубу, або гольф-клубу для забезпечених, або міського клубу менеджерів для занять спортом та проведення бенкетів. За останні 30 років клуби Німеччини значно просунулися у трьох напрямках: обслуговування осіб, що не прагнуть високих спортивних результатів; обслуговування

чоловіків і жінок на однаковому рівні; обслуговування представників усіх вікових груп.

Спортивно-оздоровчі клуби у своїй діяльності дотримуються таких принципів: не існує тих, хто не хоче займатися спортом, існує неефективна організація; заняття для початківців необхідно організовувати у спрощеній формі, щоб вже перші їх кроки були успішними; повинен бути хтось (інструктор, приятель, родич), хто викличе зацікавленість і залучить новачка до занять; шлях до систематичних оздоровчих занять – це майже завжди шлях двох; доступність цін на послуги; товариство однодумців під час сумісного дозвілля, свят, забав; приділення інструктором уваги кожному; обладнання залів сучасними тренажерами; участь молоді в організації власного дозвілля та розробці програм; колективні заняття.

Контрольні питання:

1. Розкрийте сутність Міжнародного руху «Спорт для всіх».
2. Які міжнародні організації сприяють його розвитку? Вирішення яких питань на підтримку спорту для всіх (масового спорту) входить до їх компетенції?
3. Які функції виконує Рада Європи для підтримання та розвитку руху «Спорт для всіх»?
4. На що спрямована діяльність Міжнародної асоціації спорту для всіх?
5. Якими чинниками обумовлений високий рівень залучення населення до рухової активності оздоровчої спрямованості в економічно розвинених країнах?
6. У чому полягає ключове завдання країн з високим рівнем залучення населення до рухової активності на рівні держави й місцевого самоврядування в системі спорту для всіх?
7. Що необхідно враховувати в оздоровчих програмах згідно з Європейською хартією між країнами-членами міжнародного руху «Спорт для всіх»?
8. Яких принципів дотримуються у своїй діяльності спортивно-оздоровчі клуби в країнах з високим рівнем залучення населення до рухової активності?
9. Розкрийте відмінності між муніципальними та приватними клубами спортивно-оздоровчої спрямованості.
10. Які організації популяризують спортивно-оздоровчу роботу серед населення США?
11. Розкрийте особливості організації оздоровчої діяльності в США та Франції.
12. Розкрийте особливості організації оздоровчої діяльності в Німеччині, Бельгії, Англії.
13. Розкрийте особливості організації оздоровчої діяльності в Голландії, Фінляндії, Норвегії та Канаді.